

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕДИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ Циклова комісія зі спеціальності Психологія

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ПСИХОФІЗІОЛОГІЇ

Галузь знань
Спеціальність
Назва освітньої програми
Рівень вищої освіти

05 – Соціальні та поведінкові науки
053 – Психологія
Психологія
фаховий передвищий

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
Викладач, кандидат психологічних наук, доцент Резнікова Олена Анатоліївна	+380505047993	ereznikova63@gmail.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Психофізіологія – галузь науки, яка дуже швидко розвивається. Результати психофізіологічних досліджень знаходять широке застосування в різних сферах життєдіяльності людини. Сучасна психофізіологія акцентує увагу на дослідженнях фізіологічних процесів у структурі активної, психологічно опосередкованої взаємодії людини з світом.

Курс «**Основи психофізіології**» посідає важливе місце в структурно-логічній схемі підготовки фахівця, оскільки знання, що набуваються в ході засвоєння даного курсу, є фундаментом для вивчення інших психологічних дисциплін за спеціалізацією «Психологія».

Навчальна дисципліна «Основи психофізіології» має на меті ознайомити здобувачів із теоретичними і практичними питаннями фізіологічних основ психічних функцій і поведінки людини, що передбачає детальне вивчення таких категорій як сутність психофізіології та її методи, фізіологічні основи функціональних станів, емоцій, поведінки, вікова фізіологія. Особлива увага приділяється питанню патологічних мотивацій, їх впливу на поведінку людини, її психіку, здатність до навчання та інше. Такий напрямок дозволить створити у здобувачів

систему знань щодо шляхів й засобів збереження здоров'я людини в процесі її життєдіяльності.

Засвоєння законів психофізіології людини дозволить майбутньому фахівцю конструювати ситуації та власні впливи з врахуванням індивідуальних варіантів реалізації цих законів, а у цілому сприятиме розвитку професійного мислення, психологічної компетентності та рефлексивних здібностей.

Метою дисципліни «Основи психофізіології» є формування у майбутніх фахівців цілісного уявлення про фізіологічні механізми психічних функцій людини; здатності до організації і проведення психофізіологічних досліджень з метою здійснення психологічних інтервенцій у профілактиці, збереженні та відновленні психічного здоров'я людини.

Передумови для вивчення дисципліни. Вивченню даної дисципліни передують вивчення предметів фахового (передвищого) рівня освіти. Для вивчення даного курсу здобувачам необхідні знання з дисциплін: «Загальна психологія», «Основи біології та генетики».

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Основи психофізіології» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі у галузі професійної діяльності психолога або у процесі навчання, що передбачає застосування основних психологічних теорій та методів, а також положень і методів інших наук, і характеризується певною невизначеністю умов, нести відповідальність за результати своєї діяльності та контролювати інших осіб у певних ситуаціях.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК2. Знання та розуміння предметної області основ біології та психофізіології.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, генерувати нові ідеї, виявляти, ставити та вирішувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення.

ЗК5. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК7. Навички адаптації до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.

СК10. Здатність вибудовувати траєкторію власного кар'єрного та професійного розвитку.

Навчальна дисципліна «Основи психофізіології» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

ПРН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПРН5. Використовувати типові науково-обґрунтовані способи вирішення життєвих проблем та психологічних задач у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати рішення щодо їх розв'язання.

ПРН6. Розрізняти вплив біологічних і соціальних факторів на особистість, проводити психологічні дослідження індивідуальних і групових відмінностей серед людей.

ПРН9. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПРН11. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, мати громадянську позицію та високу історико-політичну культуру, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям.

ПРН14. Надавати психологічну допомогу громадянам, які перебувають у кризових ситуаціях, а також проводити відповідні психокорекційні, реабілітаційні та адаптаційні заходи.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

знати:

- теоретичні основи психофізіології; місце психофізіологічного знання в системі наук;
- психофізіологічні методи діагностики функціональних станів;
- визначення основних категорій психофізіології
- закономірності умовно-рефлекторної діяльності
- механізми пізнавальних процесів та функціональних станів
- психофізіологічні основи свідомого та несвідомого; потреб, мотивацій та емоцій.

уміти:

- аналізувати поведінку людини з погляду дослідження її психофізіологічних реакцій
- аналізувати психофізіологічні причини й наслідки алкоголізму та наркоманії
- використовувати комплекс психодіагностичних процедур з метою оцінки особистісних якостей, психічних станів і процесів;
- оцінювати функціональний стан психофізіологічних систем організму відповідно до специфіки професійної діяльності;
- надавати рекомендації щодо використання відновлювальних засобів при порушеннях функціонального стану.

володіти:

- володіти основними шляхами, способами, прийомами отримання інформації психофізіологічного характеру щодо особливостей психіки людини;
- володіти навиками аналізу та оцінки функціонального стану психофізіологічних систем організму з метою здійснення психологічних інтервенцій у профілактиці, збереженні та відновленні психічного здоров'я людини.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
3	90	28	28	34	2	3	Обов'язкова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
		лекц.	прак	сам. роб.
Тема 1. Психофізіологія як наука.	6	2	2	2
Тема 2. Загальні принципи будови і діяльності нервової системи	6	2	2	2
Тема 3. Психофізіологія відчуттів (сенсорних процесів) та сприйняття	6	2	2	2
Тема 4. Психофізіологія сенсорних систем: зорової, слухової, вестибулярної, вісцерально-сенсорної та сомато-сенсорної	6	2	2	2
Тема 5. Психофізіологічні основи рухової діяльності людини	6	2	2	2
Тема 6. Психофізіологія свідомого та несвідомого	6	2	2	2
Тема 7. Психофізіологія пам'яті та уваги	6	2	2	2
Тема 8. Психофізіологія мислення і мовлення	6	2	2	2
Тема 9. Психофізіологія потреб, мотивації та емоцій	6	2	2	2
Тема 10. Психофізіологія функціональних станів (стресу, адаптації, сну та активності).	6	2	2	2
Тема 11. Психофізіологія навчіння	6	2	2	2
Тема 12. Психофізіологія індивідуальних відмінностей	8	2	2	4
Тема 13. Психофізіологія діяльності	8	2	2	4
Тема 14. Психофізіологія алкоголізму та наркоманії	8	2	2	4
Усього годин	90	28	28	34
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЕКЗАМЕН				

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Здобувачі фахового передвищого рівня освіти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, здобувачі отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	<p>Тема 1. Психофізіологія як наука.</p> <p>1. Предмет та завдання психофізіології, взаємозв'язок з іншими науками. Основні напрямки теоретичної психофізіології. Прикладні області психофізіології.</p> <p>2. Методи психофізіологічних досліджень.</p> <p>3. Проблеми співвідношення мозку і психіки, психічного і фізіологічного.</p> <p>4. Основні психофізіологічні поняття. Функціональна організація організму: функціональні одиниці, фізіологічні системи органів та функціональні системи. Загальні властивості організму. Принципи регуляції фізіологічних функцій..</p>	2	-
2	<p>Тема 2. Загальні принципи будови і діяльності нервової системи</p> <p>1. Функції і принципи будови нервової системи. Нервова тканина. Будова і функції нейрону. Класифікація нейронів. Нервове волокно.</p> <p>2. Синапси. Види синапсів. Механізм передачі збудження в хімічних синапсах.</p> <p>3. Гальмування і його види: постсинаптичне гальмування; пресинаптичне гальмування; песимальне гальмування.</p> <p>4. Рефлекторна діяльність ЦНС. Рефлекс. Класифікація рефлексів. Рефлекторна дуга. Нервові центри.</p> <p>5. Принципи (морфологічні і функціональні) координації функцій організму.</p>	2	-
3	<p>Тема 3. Психофізіологія відчуття (сенсорних процесів) та сприйняття</p> <p>1. Поняття про органи чуття, аналізатори, сенсорні системи. Спеціалізація органів чуття.</p> <p>2. Структурно-функціональні особливості аналізаторів. Виявлення та розрізнення сенсорних сигналів. Перетворення, передача та кодування сенсорних сигналів. Детекція ознак та впізнавання сенсорного образу.</p> <p>3. Органи чуття (аналізатори) та пізнавальні процеси. Відчуття як первинне чуттєве пізнання. Рецепторна теорія відчуттів. Рефлекторна теорія відчуттів. Види відчуттів. Пороги чутливості. Підпорогові відчуття.</p> <p>4. Психофізіологічні основи формування образів. Функціональна асиметрія мозку та особливості сприймання. Кодування інформації в нервовій системі. Нейронні моделі сприйняття.</p>	2	-

4	<p>Тема 4. Психофізіологія сенсорних систем: зорової, слухової, вестибулярної, вісцерально-сенсорної та сомато-сенсорної</p> <p>1. Будова і функції зорової системи. Механізм забезпечення кожної півкулі мозку інформацією від обох очей. Акомодація, рефракція. Світло- і кольоросприйняття. Адаптація ока.</p> <p>2. Будова органу слуху. Механізм сприйняття звукових хвиль. Здатність слухового аналізатора до адаптації.</p> <p>3. Вестибулярна система. Будова та функції.</p> <p>4. Психофізіологія вісцерально-сенсорної та сомато-сенсорної систем. Сенсорна система шкіри. Сенсорна система кістково-м'язового апарату</p>	2	-
5	<p>Тема 5. Психофізіологічні основи рухової діяльності людини</p> <p>1. Поняття рухової діяльності та будова опорно-рухового апарата. Механізм пропріорецепції. Підстави та класифікація рухів.</p> <p>2. Організація рухової системи. Пірамідна і екстрапірамідна рухові системи.</p> <p>3. Система управління рухами (за М.О. Бернштейном). Схема управління руховою діяльністю (за О.Р. Малхазовим).</p> <p>4. Особливості опанування руховою діяльністю в онтогенезі. Технологія формування образів виконання руху, дії, діяльності.</p>	2	-
6	<p>Тема 6. Психофізіологія свідомого і несвідомого</p> <p>1. Поняття свідомості. Роль свідомості в регуляції діяльності людини. Свідомість і рівні пильнування. Мозкові центри й свідомість. Функції кори великих півкуль. Фізіологічні умови усвідомлення подразників. Нейронні механізми усвідомленого сприйняття.</p> <p>2. Організація вищого рівня свідомості. Самосвідомість.</p> <p>3. Неусвідомлюване сприйняття. Нейрофізіологічний аналіз несвідомих процесів. Види та форми несвідомого. Індикатори неусвідомленого сприйняття.</p> <p>4. Змінені стани свідомості: медитація, гіпноз, кома. Синдроми порушеної свідомості. Синдроми затьмареної свідомості.</p>	2	-
7	<p>Тема 7. Психофізіологія пам'яті та уваги</p> <p>1. Загальні уявлення про пам'ять та її фізіологічні основи. Етапи фіксація інформації в пам'яті. Управління і регуляції пам'яті в головному мозку.</p> <p>2. Психофізіологія процесів пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування. Індивідуальні особливості пам'яті.</p> <p>3. Поняття про увагу, її психофізіологічну природу та значення. Експериментальні дослідження уваги в психології та психофізіології.</p> <p>4. Основні властивості уваги. Зв'язок властивостей уваги із характеристиками нервової системи. Способи</p>	2	-

	управління увагою. Чинники привертання уваги.		
8	<p>Тема 8. Психофізіологія мислення і мовлення</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мислення як найскладніша форма психічної діяльності людини. 2. Характеристика розумового процесу та його результату. Форми мислення та їх психофізіологія. Зв'язок мислення і мовлення. 3. Мовлення як багатоланковий психофізіологічний процес. Функції мовлення. 4. Характеристика основних ланок мовлення: сприйняття мовлення, продукування мовлення і «внутрішнє мовлення». Психофізіологія мовлення. 	2	-
9	<p>Тема 9. Психофізіологія потреб, мотивацій та емоцій.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та класифікація потреб людини (П.В. Сімонов, А. Маслоу, П.К. Анохін, О.О. Ухтомський). Детермінанти потреб. 2. Психофізіологічне обґрунтування емоційних станів, фізіологічні їх прояви. Залежність характеру емоційних проявів від задоволення потреби та інших чинників. Теорії емоцій. Лімбічна система. Ритикулярна формація. Характеристика вегетативних реакцій емоційних станів. Теорії фізіологічного вираження емоцій. Роль вегетативної системи у переживаннях емоцій. 3. Система мотивації поведінки людини. Мотивація і потреби людини. Мотивація як домінанта. Нейроанатомічні і фізіологічні основи мотивації. Механізми формування мотивацій. 4. Патологічні мотивації і особливості їх формування (алкоголізм, наркоманія, паління). 	2	-
10	<p>Тема 10. Психофізіологія функціональних станів (стресу, адаптації, сну та активності).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Функціональні стани: принципи визначення і діагностики. 2. Психофізіологія сну та активності. Нейрофізіологічні механізми регуляції неспання. Класифікація стадій сну. Кореляти сну та їх аналіз. Індивідуальна динаміка сну. Патологічні форми сну. 3. Психофізіологія стресу: умови виникнення стресу. Загальний адаптаційний синдром. Стадії розвитку стресу. Біолого-психологічні та соціально-виробничі фактори ризику виникнення стану стресу. Гормони стресу. Індивідуальні відмінності у реакціях на стрес. 4. Психофізіологічні аспекти адаптації організму. Біологічні ритми та адаптація. Індивідуальна адаптація і біологічна. Перехресна адаптація. Зворотній зв'язок в регуляції функціональних станів 	2	-
11	<p>Тема 11. Психофізіологія навчіння</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття учіння та навчіння, їх механізми та зміст. Види навчіння: рефлексорний, когнітивний, сенсорний, моторний, навчіння знаннями, навчіння навичками, інтелектуальний. 2. Форми вироблення реактивної поведінки: габітуація і сенсibilізація; імпринтінг; утворення умовних рефлексів. 3. Форми вироблення оперативної поведінки: навчіння методом проб і помилок; формування реакцій 	2	-

	<p>шляхом послідовних наближень; наочіння через спостереження (наслідування моделі).</p> <p>4. Форми когнітивного наочіння: латентне наочіння; формування складних психомоторних навичок; наочіння шляхом інсайту; наочіння шляхом міркування.</p>		
12	<p>Тема 12. Психофізіологія індивідуальних відмінностей</p> <p>1. Властивості нервової системи і характеристика індивідуальності. Відповідність за кількістю й основними характеристиками типів нервової системи класичним типам темпераменту.</p> <p>2. Властивості темпераменту. Типи темпераментів та їх психологічна характеристика. Темперамент і діяльність.</p> <p>3. Властивості нервової системи і здібності. Задатки як передумова здібностей. Загальні і спеціальні здібності.</p> <p>4. Темперамент як формальна інтеграційна основа індивідуальності.</p>	2	-
13	<p>Тема 13. Психофізіологія діяльності</p> <p>1. Поняття діяльності. Види і структура діяльності. Загальні характеристики та закономірності діяльності. Чинники ефективності діяльності.</p> <p>2. Функціональні стани організму людини в процесі праці. Оцінка працездатності людини.</p> <p>3. Динаміка працездатності і характеристика їх фаз.</p> <p>4. Психофізіологія професійної діяльності.</p>	2	-
14	<p>Тема 14. Психофізіологія алкоголізму та наркоманії</p> <p>1. Поняття болю. Специфіка переживання і індивідуального сприйняття болю. Біль та його фізіологічні механізми.</p> <p>2. Психофізіологія алкоголізму. Нейронні механізми дії етанолу. Нейронні системи і етанол. Постсинаптичні механізми пластичності і етанол. Генетичні дослідження алкоголізму.</p> <p>3. Психофізіологія наркоманії. Наркотики і біль. Опіатні рецептори. Ендорфіни. Енкефаліни. Функції ендорфінів. Роль ендорфінів в лікуванні. Налоксон.</p> <p>4. Звичне використання психотропних речовин. Психофізіологічні основи корекції залежностей.</p>	2	-
	Всього	28	-

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота здобувачів фахового передвищого рівня освіти щодо вивчення дисципліни «Основи психофізіології» передбачає:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Психофізіологія як наука 1. Назвіть предмет та завдання психофізіології, взаємозв'язок з іншими науками. 2. Визначте основні напрямки теоретичної та прикладної області психофізіології. 3. Дайте визначення та прокласифікуйте методи психофізіологічних досліджень. 4. Проаналізуйте проблему співвідношення мозку і психіки; сучасні уявлення про співвідношення психічного і фізіологічного. 5. Розкрийте зміст основних психофізіологічних понять. 6. Розкрийте суть функціональної організації організму: функціональні одиниці, фізіологічні системи органів та функціональні системи. 7. Назвіть загальні властивості організму та принципи регуляції фізіологічних функцій..	2	-
2	Тема 2. Загальні принципи будови і діяльності нервової системи 1. Визначте функції і принципи будови нервової системи. 2. Наведіть класифікацію нейронів та розкрийте її зміст. 3. Зарисуйте синапс і зробіть відповідні позначення. 4. Зарисуйте найпростішу соматичну рефлекторну дугу. 5. Розкрийте сутність процесу гальмування та надайте характеристику його видів. 6. Проаналізуйте особливості рефлекторної діяльності ЦНС. 7. Визначте принципи (морфологічні і функціональні) координації функцій організму.	2	-
3	Тема 3. Психофізіологія відчуття (сенсорних процесів) та сприйняття 1. Визначте основну функцію сенсорних процесів. 2. Дайте визначення рецептора і проведіть їх класифікацію. 3. Опишіть загальні принципи роботи сенсорної системи. 4. Опишіть нейронні моделі сприйняття.	2	-

	<p>5. Назвіть етапи перетворення різних форм енергії в сенсорних системах на нервовий імпульс.</p> <p>6. Дайте визначення аналізатора і назвіть його структурні компоненти.</p> <p>7. Приведіть класифікацію сенсорних систем.</p>		
4	<p>Тема 4. Психофізіологія сенсорних систем: зорової, слухової, вестибулярної, смакової, нюхальної, вісцерально-сенсорної та сомато-сенсорної</p> <p>1. Нарисуйте схему зорового аналізатора і зробіть відповідні позначення.</p> <p>2. Опишіть механізм передачі звукових хвиль.</p> <p>3. Назвіть структурні компоненти вестибулярної системи і її функції.</p> <p>4. Назвіть механізм передачі сенсорної інформації про смак в кору головного мозку.</p> <p>5. Опишіть механізм передачі нюхової сенсорної інформації в кору головного мозку.</p> <p>6. Опишіть спинно-таламічний (екстралемніскову систему) шлях передачі температурної, больової та тактильної чутливості.</p> <p>7. Назвіть провідникові відділи сомато-вісцерального аналізатора.</p>	2	-
5	<p>Тема 5. Психофізіологічні основи рухової діяльності людини</p> <p>1. Дайте визначення рухової діяльності.</p> <p>2. Опишіть будову опорно-рухового апарату людини.</p> <p>3. Приведіть класифікацію рухів.</p> <p>4. Приведіть загальний план організації рухової системи.</p> <p>5. Опишіть систему управління рухами за М. Бернштейном.</p> <p>6. Назвіть етапи управління руховою діяльністю за О. Малхазовим.</p> <p>7. Охарактеризуйте загальні закономірності опанування руховою активністю.</p>	2	-
6	<p>Тема 6. Психофізіологія свідомого і несвідомого</p> <p>1. Опишіть роль свідомості в регуляції діяльності людини. Визначте зв'язки свідомості і рівнів пильнування.</p> <p>2. Проаналізуйте зв'язок мозкових центрів і свідомості. Визначте функції кори великих півкуль.</p> <p>3. Розкрийте фізіологічні умови усвідомлення подразників. Назвіть нейронні механізми усвідомленого сприйняття.</p> <p>4. Розкрийте принципи організації вищого рівня свідомості – самосвідомості.</p> <p>5. Проведіть нейрофізіологічний аналіз несвідомих процесів.</p> <p>6. Опишіть явище змінених станів свідомості: медитація, гіпноз, кома.</p> <p>7. Дайте визначення синдромів порушеної свідомості, синдром затьмареної свідомості.</p>	2	-
7	<p>Тема 7. Психофізіологія пам'яті та уваги</p> <p>1. Охарактеризуйте чотири основних етапи фіксації інформації пам'яті.</p> <p>2. Приведіть класифікацію видів пам'яті; охарактеризуйте їх.</p> <p>3. Охарактеризуйте психофізіологію процесів пам'яті.</p> <p>4. Визначте психофізіологічну природу та значення уваги.</p>	2	-

	<p>5. Визначте особливості зв'язку властивостей уваги із характеристиками нервової системи.</p> <p>6. Проаналізуйте теоретичні моделі уваги (модель фільтра Д. Бродмента, модель двохстадійної фільтрації А. Трейсмана, модель Дж. Дойч і Д. Дойч).</p> <p>7. Зарисуйте графологічну схему індивідуальних властивостей уваги</p>		
8	<p>Тема 8. Психофізіологія мислення і мовлення</p> <p>1. Розкрийте визначення мислення як найскладнішої форми психічної діяльності людини.</p> <p>2. Надайте характеристику розумового процесу та його результатів.</p> <p>3. Визначте форми мислення та їх психофізіологія.</p> <p>4. Проаналізуйте зв'язок мислення і мовлення.</p> <p>5. Розкрийте визначення мовлення як багатоланкового психофізіологічного процесу.</p> <p>6. Надайте характеристику основних ланок мовлення: сприйняття мовлення, продукування мовлення і «внутрішнє мовлення».</p> <p>7. Розкрийте психофізіологію мовлення.</p>	2	-
9	<p>Тема 9. Психофізіологія потреб, мотивацій та емоцій</p> <p>1. Опишіть психофізіологічні механізми виникнення потреб.</p> <p>2. Проаналізуйте фізіологічні теорії мотивацій.</p> <p>3. Визначте, які структури мозку задіяні у мотиваційних станах.</p> <p>4. У чому полягає зміст основних теорій емоцій?</p> <p>5. За якими індикаторами можна судити про наявність, ступінь виявлення та знак емоцій?</p> <p>6. Як у формуванні і прояві емоцій виявляється функціональна асиметрія головного мозку?</p> <p>7. Опишіть нейроанатомічні, нейрофізіологічні та нейрохімічні аспекти мотивації.</p> <p>8. Надайте характеристику вегетативних реакцій емоційних станів.</p>	2	-
10	<p>Тема 10. Психофізіологія функціональних станів (стресу, адаптації, сну та активності).</p> <p>1. Визначте поняття функціональних станів; визначте принципи визначення і діагностики.</p> <p>2. Надайте психофізіологічний аналіз сну та активності; визначте нейрофізіологічні механізми регуляції неспанья.</p> <p>3. Побудуйте схему: «Класифікація стадій сну».</p> <p>4. Надайте психофізіологічний аналіз стресу: загальний адаптаційний синдром.</p> <p>5. Проаналізуйте Індивідуальні відмінності у реакціях на стрес.</p> <p>6. Опишіть психофізіологічні аспекти адаптації організму.</p> <p>7. Проаналізуйте явище зворотного зв'язку в регуляції функціональних станів.</p>	2	-
11	<p>Тема 11. Психофізіологія навчіння</p> <p>1.. Укладіть таблицю «Рівні та види навчіння».</p> <p>2. Охарактеризуйте навчіння реактивним формам поведінки та визначить його механізм.</p> <p>3. Надайте характеристику навчінню оперативним формам поведінки</p> <p>4. Проаналізуйте навчіння через наслідування моделі; наведіть приклади</p>	2	-

	<p>5. Дайте визначення наочності шляхом міркування та проілюструйте прикладами.</p> <p>6. Зарисуйте схему типів наочності у людини.</p> <p>7. Зробіть порівняльний аналіз понять «уочності» та «навчання»</p>		
12	<p>Тема 12. Психофізіологія індивідуальних відмінностей</p> <p>1. Назвіть основні властивості нервової системи, які лягли в основу визначення типу вищої нервової діяльності за І.П. Павловим</p> <p>2. Назвіть види сильного типу вищої нервової діяльності за І.П. Павловим</p> <p>3. Перерахуйте основні властивості темпераменту і дайте їх коротку характеристику</p> <p>4. Назвіть особливості екстраверта і інтроверта</p> <p>5. Коротко вкажіть як впливає темперамент на діяльність людини</p> <p>6. Назвіть функціональну спеціалізацію кори великих півкуль і як вона впливає на спеціальні здібності людини</p> <p>7. Назвіть приклади найбільш знаних людей України, які володіли непересічними спеціальними здібностями</p>	4	-
13	<p>Тема 13. Психофізіологія діяльності</p> <p>1. Назвіть загальні характеристики і закономірності діяльності.</p> <p>2. Опишіть чинники ефективності діяльності.</p> <p>3. Назвіть функціональні стани, які формуються в організмі працівника під час праці.</p> <p>4. Нарисуйте і зробіть позначення класичної кривої працездатності</p> <p>5. Охарактеризуйте основні фази динаміки працездатності</p> <p>6. Як змінюється працездатність протягом доби?</p> <p>7. Назвіть зміст, предмет та об'єкт психофізіології професійної діяльності</p>	4	-
14	<p>Тема 14. Психофізіологія алкоголізму та наркоманії</p> <p>1. Назвіть зовнішні ознаки вживання наркотиків?</p> <p>2. Проаналізуйте психічні зміни, що відбуваються в психічній сфері індивіда при вживанні наркотичних речовин.</p> <p>3. Охарактеризуйте стадії формування залежності від наркотичних та психотропних речовин.</p> <p>4. Наведіть психофізіологічні та психічні особливості наркозалежних</p> <p>5. Що таке ендорфіни та енкефаліни?</p> <p>6. Визначте біологічне значення ендорфінів.</p> <p>7. Розкрийте значення лімбічних структур в процесах формування залежності від алкоголю.</p>	4	-
	Всього	34	-

8. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення заліку.	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; тестовий контроль знань, робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, залік
--	--

Питання до екзамену

1. Предмет та завдання психофізіології, взаємозв'язок з іншими науками. Основні напрямки теоретичної психофізіології. Прикладні області психофізіології.
2. Методи психофізіологічних досліджень.
3. Проблеми співвідношення мозку і психіки, психічного і фізіологічного.
4. Функціональна організація організму: функціональні одиниці, фізіологічні системи органів та функціональні системи.
5. Загальні властивості організму. Принципи регуляції фізіологічних функцій..
6. Стан психофізіологічного забезпечення в Україні
7. Функції і принципи будови нервової системи.
8. Нервова тканина. Будова і функції нейрону. Класифікація нейронів. Нервове волокно.
9. Синапси. Види синапсів. Механізм передачі збудження в хімічних синапсах.
10. Гальмування і його види: постсинаптичне гальмування; пресинаптичне гальмування; песимальне гальмування.
11. Рефлекторна діяльність ЦНС. Рефлекс. Класифікація рефлексів. Рефлекторна дуга.
12. Принципи (морфологічні і функціональні) координації функцій організму.
13. Поняття про органи чуття, аналізатори, сенсорні системи. Спеціалізація органів чуття.
14. Структурно-функціональні особливості аналізаторів.
15. Виявлення та розрізнення сенсорних сигналів. Перетворення, передача та кодування сенсорних сигналів. Детекція ознак та впізнавання сенсорного образу.
16. Органи чуття (аналізатори) та пізнавальні процеси.
17. Відчуття як первинне чуттєве пізнання. Рецепторна теорія відчуттів. Рефлекторна теорія відчуттів.
18. Види відчуттів. Пороги чутливості. Підпорогові відчуття.
19. Психофізіологічні основи формування образів.
20. Функціональна асиметрія мозку та особливості сприймання. Кодування інформації в нервовій системі. Нейронні моделі сприйняття.
21. Будова і функції зорової системи. Механізм забезпечення кожної півкулі мозку інформацією від обох очей.

22. Зорова система. Акомодація, рефракція. Світло- і кольоросприйняття. Адаптація ока.
 23. Будова і функції слухової системи.
 24. Механізм сприйняття звукових хвиль Здатність слухового аналізатора до адаптації.
 25. Вестибулярна система. Будова та функції.
 26. Психофізіологія вісцерально-сенсорної та сомато-сенсорної систем.
 27. Сенсорна система шкіри.
 28. Сенсорна система кістково-м'язового апарату.
 29. Поняття рухової діяльності та будова опорно-рухового апарату. Механізм пропріорецепції. Підстави та класифікація рухів.
 30. Організація рухової системи. Пірамідна і екстрапірамідна рухові системи.
 31. Система управління рухами (за М.О. Бернштейном).
 32. Схема управління руховою діяльністю (за О.Р. Малхазовим).
 33. Особливості опанування руховою діяльністю в онтогенезі.
 34. Технологія формування образів виконання руху, дії, діяльності.
 35. Поняття свідомості. Роль свідомості в регуляції діяльності людини. Свідомість і рівні пильнування.
 36. Мозкові центри й свідомість. Функції кори великих півкуль.
 37. Фізіологічні умови усвідомлення подразників. Нейронні механізми усвідомленого сприйняття.
 38. Організація вищого рівня свідомості. Самосвідомість.
 39. Неусвідомлюване сприйняття. Нейрофізіологічний аналіз несвідомих процесів. Види та форми несвідомого. Індикатори неусвідомленого сприйняття.
 40. Змінені стани свідомості: медитація, гіпноз, кома.
 41. Синдроми порушеної свідомості.
 42. Синдроми затьмареної свідомості.
 43. Загальні уявлення про пам'ять та її фізіологічні основи. Етапи фіксація інформації в пам'яті. Управління і регуляції пам'яті в головному мозку.
 44. Психофізіологія процесів пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування. Індивідуальні особливості пам'яті.
 45. Поняття про увагу, її психофізіологічну природу та значення. Експериментальні дослідження уваги в психології та психофізіології.
 46. Основні властивості уваги. Зв'язок властивостей уваги із характеристиками нервової системи. Способи управління увагою.
- Чинники привертання уваги.
47. Мислення як найскладніша форма психічної діяльності людини. Характеристика розумового процесу та його результату.
 48. Форми мислення та їх психофізіологія. Зв'язок мислення і мовлення.
 49. Мовлення як багатоланковий психофізіологічний процес. Функції мовлення.
 50. Характеристика основних ланок мовлення: сприйняття мовлення, продукування мовлення і «внутрішнє мовлення».
- Психофізіологія мовлення.
51. Поняття та класифікація потреб людини (Симонов П.В., Маслоу А. П.К. Анохін, О.О. Ухтомський). Детермінанти потреб.
 52. Психофізіологічне обґрунтування емоційних станів, фізіологічні їх прояви. Залежність характеру емоційних проявів від задоволення потреби та інших чинників. Теорії емоцій.
 53. Психофізіологія емоцій. Лімбічна система. Ритикулярна формація. Характеристика вегетативних реакцій емоційних станів.

54. Теорії фізіологічного вираження емоцій. Роль вегетативної системи у переживаннях емоцій.
55. Система мотивації поведінки людини. Мотивація і потреби людини. Мотивація як домінанта. Нейроанатомічні і фізіологічні основи мотивації.
56. Механізми формування мотивацій.
57. Патологічні мотивації і особливості їх формування (алкоголізм, наркоманія, паління).
58. Функціональні стани: принципи визначення і діагностики.
59. Психофізіологія сну та активності. Нейрофізіологічні механізми регуляції неспанья.
60. Класифікація стадій сну. Кореляти сну та їх аналіз. Індивідуальна динаміка сну. Патологічні форми сну.
61. Психофізіологія стресу: умови виникнення стресу. Загальний адаптаційний синдром. Стадії розвитку стресу.
62. Біолого-психологічні та соціально-виробничі фактори ризику виникнення стану стресу. Гормони стресу. Індивідуальні відмінності у реакціях на стрес.
63. Психофізіологічні аспекти адаптації організму. Біологічні ритми та адаптація. Індивідуальна адаптація і біологічна. Перехресна адаптація.
64. Зворотній зв'язок в регуляції функціональних станів.
65. Поняття учіння та навчіння, їх механізми та зміст.
66. Види навчіння: рефлексорний, когнітивний, сенсорний, моторний, навчіння знаннями, навчіння навичками, інтелектуальний.
67. Форми вироблення реактивної поведінки: габітуація і сенсibiлізація; імпринтінг; утворення умовних рефлексів.
68. Форми вироблення оперативної поведінки: навчіння методом проб і помилок; формування реакцій шляхом послідовних наближень; навчіння через спостереження (наслідування моделі).
69. Форми когнітивного навчіння: латентне навчіння; формування складних психомоторних навичок; навчіння шляхом інсайту; навчіння шляхом міркування.
70. Властивості нервової системи і характеристика індивідуальності. Відповідність за кількістю й основними характеристиками типів нервової системи класичним типам темпераменту.
71. Властивості темпераменту. Типи темпераментів та їх психологічна характеристика. Темперамент і діяльність.
72. Властивості нервової системи і здібності. Задатки як передумова здібностей. Загальні і спеціальні здібності.
73. Поняття діяльності. Види і структура діяльності.
74. Загальні характеристики та закономірності діяльності. Чинники ефективності діяльності.
75. Працездатність. Функціональні стани організму людини в процесі праці. Оцінка працездатності людини. Динаміка працездатності і характеристика їх фаз.
76. Психофізіологія професійної діяльності.
77. Поняття болю. Специфіка переживання і індивідуального сприйняття болю. Біль та його фізіологічні механізми.
78. Психофізіологія алкоголізму. Нейронні механізми дії етанолу. Нейронні системи і етанол. Постсинаптичні механізми пластичності і етанол. Генетичні дослідження алкоголізму.
79. Психофізіологія наркоманії. Наркотики і біль. Опіатні рецептори. Ендорфіни. Енкефаліни. Функції ендорфінів. Роль ендорфінів в лікуванні. Налоксон.
80. Звичне використання психотропних речовин. Психофізіологічні основи корекції залежностей.

**9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОГО ПЕРЕДВИЩОГО РІВНЯ ОСВІТИ
З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ**

Денна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота здобувача)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен			50
Всього балів			100

Заочна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі здобувачами

Систематичність і активність роботи під час аудиторних занять			
1.1. Підготовка до аудиторних занять	Відповідно до розкладу	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час аудиторних занять	15
За виконання контрольних робіт (завдань)			
1.2. Підготовка контрольних робіт	-//-	Перевірка контрольних робіт (завдань)	15
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.3. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виноситься на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ² , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота здобувача)			
2.1. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час ІКР	5
2.3. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль залік			50
Всього балів підсумкової оцінки			100

10. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ (для іспиту)

Рівень знань оцінюється:

- **«відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів.** Здобувач виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів.** Здобувач володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою,

² Індивідуально-консультативна робота викладача зі здобувачами

проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів.** Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- **«задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів.** Здобувач був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- **«задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів.** Здобувач був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- **«незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів.** Здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- **«незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів.** Здобувач не володіє навчальним матеріалом.

ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗА РІЗНИМИ ШКАЛАМИ

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	не зараховано
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	Fx	незадовільно	
1-34 (2)	F		

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Кабашнюк В.О. Гаврилькевич В.К., Психофізіологія: навч. пос. Львів: Новий Світ – 2000. 2020. 200 с.
2. Кузів О.Є. Психофізіологія: курс лекцій. Тернопіль, вид. ТНТУ ім. Пулюя, 2017. 194 с.
3. Лісовенко А.Ф., Бедан В.Б. Психофізіологія: практикум (для самостійної підготовки здобувачів вищої освіти факультету психології, політології та соціології) Одеса: Фенікс, 2021. 75 с.

Допоміжна:

1. Галецька І.І. Психофізіологія. Методичні рекомендації для виконання індивідуальних завдань для здобувачів 2 курсу спеціальності Психологія. Львів: ЛНУ, 2021. 15 с.
2. Кокун О.М. Психофізіологія: навч. посібник. К: Центр навчальної літератури, 2006. 184 с.
3. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: Ельга, Ніка- Центр, 2003. 400 с.
4. Коцан І. Я., Мотузюк О.П., Кузнецов І.П. Проблеми сучасної психофізіології: курс лекцій: навч. посіб. Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Біол. ф-т, каф. фізіології людини і тварин. Луцьк: РВВ ВНУ ім. Лесі Українки, 2010.
5. Лісовенко А.Ф., Форманюк Ю.В. Психофізіолого-генетичні та нейропсихологічні основи заздрості // Габітус, Випуск 22. Одеса, 2021.
6. Людина: навчальний посібник з анатомії та фізіології / Наук. пер. з англ. Львів: БаК, 2002. 240 с.
7. Макаруч, М. Ю., Куценко, Т. В., Кравченко В.І., Данилов С.А. Психофізіологія: навчальний посібник. К.: ООО «Інтерсервіс», 2011. 329 с.
8. Малхазов О.Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю. К.: Євролінія, 2002. 320 с.
9. Тітов І.Г. Вступ до психофізіології: навч. посіб. К.:Академвидав, 2011.
10. Чайченко Г.М., Цибенко В.О., Сокур В.Д. Фізіологія людини і тварин: За ред. В.О. Цибенка. К.: Вища шк., 2003. 463 с.
11. Федик О.В. Психофізіологія: матеріали для самопідготовки до семінарських занять для здобувачів спеціальності «Психологія»/Редагування та упорядкування. Івано- Франківськ, 2019. 123 с.
12. Філіппов М.М. Психофізіологія людини: навч посіб. К.: МАУП, 2003. 136 с.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України – <https://rada.gov.ua/news/zak>
2. Наукова періодика України – <http://nbuv.gov.ua/taxonomy/term/334> –
3. Електронні підручники онлайн «Педагогіка і психологія» – <http://chitalka.info/psy.html>.
4. Вісник психології і соціальної педагогіки – <http://psych.kiev.ua/nma-referats/flarefers/lang-1/referat-109/referatpart-4/index.html> –
5. Пошукова система Google. — <http://www.google.com>.
6. Національна парламентська бібліотека України – nplu.kiev.ua
7. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – nbuv.gov.ua
8. Державна науково-медична бібліотека України – ukrlibworld.kiev.ua/med4. gntb.n-t.org
9. Публічна бібліотека імені Лесі Українки (Київ) – lucl.lucl.kiev.ua. ukrbook.net
10. Українська електронна бібліотека – lib.com.ua -